

LISTY

ROČNÍK XIX
ŘÍJEN 1989
ČÍSLO

5

ČASOPIS
ČESKOSLOVENSKÉ
SOCIALISTICKÉ OPOZICE

Jiří Pelikán

VELKÝ PRŮLOM (Polsko a my)

Zatímco v Praze uprostřed srpna sirotci po Brežněvovi předváděli před očima celého světa neuvěřitelnou apokalypsu propagandistické hysterie, doprovázené okázalou mobilizací policie a milic, zatýkáním, procesy a tiskovou kampaní ve stylu padesátých let, jejímž cílem bylo hájit za každou cenu svou kymácející se moc a invazi do vlastní země, k níž se už nehlásí (až na několik smutných výjimek) ani tehdejší invazori, v sousedním Polsku došlo v téže době k převratné události: poprvé po 40 letech v zemích východní Evropy se stal předsedou vlády nekomunista Tadeusz Mazowiecki, katolický intelektuál, jeden z duchovních vůdců Solidarity, věrný poradce Lecha Walesy a dávný přítel papeže. Stanul v čele vlády, v níž komunisté jsou v menšině a jejíž jádro tvoří představitelé polské Solidarity, ještě nedávno zakázané a odsouzené do ilegality. Stal se skoro zázrak: ve stejné vládě zasedli k jednomu stolu generálové, kteří ještě před osmi lety uvrhli do vězení tisíce aktivistů Solidarity, a jejich bývalí vězni.

Není divu, že nositelům moci v Praze naskakuje před tímto obrazem husí kůže. Uvědomují si, že ve střední a východní Evropě se dostalo do pohybu něco, co se již těžko bude moci zastavit. Bojí se oprávněně: začal reálný proces přechodu od totalitarismu k demokracii. A největší zázrak spočívá v tom, že tento konec monopolu moci komunistické strany – nedotknutelného tabu posledních 40 let – proběhl bez jediného výstřelu i bez masových demonstrací, prostřednictvím zvoleného (byť ještě ne zcela demokraticky) parlamentu a s plným souhlasem prezidenta-generála, který se před osmi lety pokusil zlikvidovat Solidaritu vojenským převratem.

Na nové cesty

Daleko důležitější než změny v osobním složení nové vlády je její program, který znamená *skutečný obrat v politice a ekonomice země*. I když zatímní program vlády je plodem kompromisu a určité improvizace, zdůvodněné nedostatkem času, a i když teprve praxe prvních měsíců dovolí soudit kompetenci nových ministrů a shodu jejich činnosti s vyhlášenými úmysly (kolik krásných programů vlád zůstalo na papíře!), přece jen je možné vyčíst hlavní směry: v politice to bude zřejmě vývoj od nynější koalice tří stran a Solidarity ke skutečnému pluralismu, který umožní založení a existenci všech politických stran, které již ilegálně existují, nebo jež teprve vzniknou, demokratické a svobodné volby (podle dohody u „kulatého stolu“ se mají konat nejpozději v roce 1993, ale není vyloučeno, že to bude mnohem dříve), zrušení „nomenklatury“ (ale Mazowiecki vyhlásil, že nechce žádné čistky či vyřizování účtů), zaručení svobody slova a shromažďování, zrušení cenzury a pluralismus v televizi, rozhlase a tisku. Staronový ministr vnitra generál Kiszak (ano, tentýž, co dal zavřít Walesu a Mazowieckého) vyhlásil v parlamentě, že zruší odposlechy telefonních rozhovorů a kontrolu korespondence, že sice ponechá pověstné „zomos“ – pohotovostní oddíly policie – ale že budou přístě používány jen proti randalizujícím fanouškům na fotbalových hřištích a že naučí příslušníky policie se chovat jako v „právním státu“ – copak asi na to říká jeho pražský kolega, ministr vnitra Kyncl?

Také, a především v ekonomice, se připravuje →

JAN SKÁCEL

Tráva jako my

Na konci léta
okolo tratí hoří tráva
neslyšným, bílým plamenem.

Vagóny míjejí a míjejí i dny
s náklady těžkými jak vykáčená tma.
Hlomoží dlouhé vlaky.

A náspy hoří.
Neslyšně hoří ostrá suchá tráva,
má divné jméno mezi očima.

Sveřep.

Sveřep tak trochu vzpřímený.

(9. září t. r. dostal Jan Skácel v slovinské Vilenici
Cenu za středoevropskou literaturu – čtěte na straně 78)

Dodatek k otázce kojzaritivu

Jiří Hanák nedávno nastolil otázku kojzaritivu, odvozeniny od termínu Kojzar, Jaroslav, zástupce šéfredaktora Rudého práva v konečné fázi normalizace. Jméno soudruha Kojzara se stále častěji objevuje pod zdařilými články, čtenými v rodinách i nahlas pro lepší náladu.

Vezmeme-li v úvahu Kojzara v jeho šířce i délce, neubráníme se dojmu, že pan redaktor Hanák si z různých možností vybral odvozeninu kojzaritiv nejen kvůli fabuli, ale i díky své vrozené dobroně. Kojzaritiv se totiž dá skloňovat podle vzoru aperitiv, což může v české duši vyvolat nepřipadně příznivou asociaci. Přitom se dá od Kojzara odvodit například i kojzitida, kojzilita, kojzošús a kojzofylis.

Podstatou problému však není ani kojzaritiv, ani kojzilita, nýbrž věc jako ukaz sociálně patologický. Kumulativně bychom to mohli nazvat kojzarismus, když už jsme u toho.

V rozměrné členské základně dnešní obsluhy oficiálních masových komunikací tvoří kojarši skupinu poměrně malou. Je jich asi padesát, abecedně od Alstera po Waltera, i když hluk, který vyluzují, působí dojemem mnohem většího davu. Je to elitní garda, pero a hlas Strany a Vlády v hodině jejich agonie. Stojí na zádi potápějící se lodi, boty už mají ve vodě, ale neúnavně zpívají svůj unavený refrén.

Kojarši vznikli v rané normalizaci, kdy kolaborantský režim zoufale verboval lidi ochotné psát to, co naprostá většina slušných novinářů odmítla. Našli je ovšem, které pak přímo v kanalizačním systému. Od té doby máme tento výkvět normalizační žurnalistiky na krku.

Trochu se od té doby omladili, ale práce je pořád stejná. Kojarši mají za úkol hlásat, že všechno bylo jinak a že všechno je jinak než ve skutečnosti. K dějinám české žurnalistiky přispěli však kojarši něčím mnohem zajímavějším: Jsou první svého druhu v historii profese, kterým vůbec nevadí, že vypadají před veřejností jako úplní blbci.

I pro pamětníky dřívější éry, která nebyla nijak jednoduchá, je to jev ohromující. Mezi novinářskými profesionály nechtěl ani tenkrát nikdo dobrovolně vypadat jako blbec. I ten Fojtík psával své tirády proti kulturním časopisům nerad, pod nátlakem, a s lahví rumu u ruky.

Kojarši naopak píší a podepisují i nejhorský cancy radostně a hrdě. A víc než to: Když někde policie surově ztluče shluk lidí a stovky pozavírá, nebo když profilcuje domácnost nějakého spisovatele, zalykají se kojarši perverzním potěšením; dokonce volají jen houšť. Zdá se, že se zdarem narazili na dno novinářské etiky reálného socialismu.

Přitom z časového hlediska by se jejich situace dala srovnat s tou, ve které byl takový Vajtauer někdy v únoru 1945. Že by neměli tušení?

Tušení asi mají, ale sype jim to tolik, že jim to ztěžuje rozhodnutí. Druhá možnost je ta, že tušení nemají. V tom případě je snadnější pochopit, proč jim to nevadí, vypadat i před vlastními dětmi jako blbci. Ztotožnili se se svou obecnou představou, molodci.

Z obsahu č.5/89

Jiří Pelikán Velký průlom.....	1
Jan Skácel Tráva jako my.....	1
Alexander Dubček Jak se to mohlo stát.....	7
Pavel Kohout Země pod čtyřmi prapory.....	10
Jan Urban Solidarita v Praze.....	11
Rozhovor s Andrejem Sacharovem.....	12
K. Kruhová obrana.....	14
Petr Pithart Umí jenom Gabčíkovo.....	17
Milan Šimečka Loučení s utopii.....	18
Miro Kusý Zúrivá kampaň.....	19
Pavel Kohout Maigret ve službě špiónů.....	21
Maďarský interview se Z. Mlynářem.....	22
Evangelici proti trestu smrti.....	24
Václav Havel hovoří s Milanem Horáčkem.....	26
Dalimil Odepsaná země.....	28
Milan Hübl Děravý Josefův plášť.....	30
Šimon Devátý Kdo nekrade.....	31
Otakar Jílek K dělnické politice.....	34
Miloš Zeman Prognostika.....	37
Fjodor Burlackij Jak sesadili Beriju.....	40
Václav Slavík Čas otevřenosti.....	43
Jaroslav Opat Zdroje neschopnosti.....	44
Sdělení Obrody.....	47
Demokratická iniciativa a čs. socialisté.....	48
Z. H. O čem Rudé právo nepíše.....	49
Vzpomínáme J. Borůvky a Jana V. Mládku.....	52
Jiří Vančura Co Nobel nechtěl.....	53
Ota Šik v rozhovoru s časopisem Der Trend.....	56
Jiří Kosta K sedmdesátinám Oty Šika.....	56
J. Hermach Je kom. režim reformovatelný?...61	
Zdeněk Přikryl Normalizace? (dokončení).....	65
Ivan Sviták Mezi liberalismem a komunismem.....	69
Václav Vrabec Umlčené rehabilitace.....	72
Z hlediska ekologa.....	74
T. Jak to bylo 21. srpna 1989 v Praze.....	75
Pocty básníkům Karel Šiktanc.....	60
Jan Skácel.....	78
J. H. K historii čs. historiografie.....	78
JG O chlapi, který šlápl vedle.....	79
Hlas z AMU.....	81
Čs. hudební sféra.....	83
Tomáš Unzeitig Zabitá jen neděle.....	84
Jiří Hochman Dodatek ke kojzaritivům	88
Aktuality z domova i ze zahraničí	

LISTY řídí Jiří Pelikán s redakčním kruhem: Zdeněk Hejzlar, Milan Horáček, Vladimír Horský, František Janouch, Cyril John, Karel Kaplan, Jiří Kosta, Karel Kyncl, A. J. Liehm, Zdeněk Mlynář, Adolf Müller, Josef Pokštefl, Michal Reiman, Milan Schulz, Radoslav Selucký, Ota Šik, Zdena Tominová, Ruth Tosková, Čestmír Vejdělek (odpovídá za redakci). Texty otištěné v Listech a podepsané vlastním jménem nebo šifrou vyjadřují názory svých autorů, nikoli nutné redakce nebo redakčního kruhu. Listy jsou dvouměsíčník, určený především čtenářům v Československu. Přčtete a předejte známým! V zahraničí je roční předplatné pro Evropu DM 25.– nebo ekvivalent v jiné valutě, pro USA a další země DM 30.–, pro Austrálii, N. Zéland, Jižní Afriku a Latinskou Ameriku DM 35.– Předplatné a příspěvky na tiskový fond (nikoli objednávky) posílejte pouze na LISTY, Postscheckamt München 112 76–802. OBJEDNÁVKY a ostatní korespondenci posílejte na adresu redakce LISTY, Via del Corso 57, 00186 Roma, Italia.